

DET KONGELIGE BARNE-, LIKESTILLINGS-
OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 80 L

(2009–2010)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven, kontantstøtteloven og barnetrygdloven (rett til fedrekvote uavhengig av mors stillingsandel mv.)

*Tilråding fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet av 5. mars 2010,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet legger med dette fram forslag til endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) kapittel 14 om ytelser ved fødsel og adopsjon. Endringen innebærer at kravet om at mor må ha arbeidet minst halv stilling i opptjeningstiden for at det skal foreligge rett til fedrekvote, faller bort. Dette vil gi flere fedre rett til fedrekvote. Det foreslås at endringen gis virkning for fødsler eller omsorgsovertakelser fra og med 1. juli 2010. Endringen innebærer ingen utvidelse av fedrekvoten eller den samlede stønadperioden for foreldrepenger. Forslaget om å gi flere fedre rett til fedrekvote ble tatt inn i Prop. 1 S (2009-2010) Barne- og likestillingsdepartementet. Stortinget sluttet seg til forslaget under budsjettbehandlingen, jf. Innst. 14 S (2009-2010). Denne proposisjonen inneholder de nødvendige lovendringene for gjennomføring av budsjettvedtaket.

Proposisjonen inneholder også forslag til endringer i kontantstøtteloven og barnetrygdloven. I Prop. 14 L (2009-2010), jf. Ot.prp. nr. 104 (2008-2009) foreslår departementet å endre lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven) slik

at retten, dersom det foreligger særlige grunner, kan avgjøre at barnet skal bo fast hos begge foreldrene. Lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre (kontantstøtteloven) har en bestemmelse om at foreldrene kan få utbetalt kontantstøtten med en halvpart på hver dersom de er enige om det, forutsatt at de har inngått skriftlig avtale om delt bosted for barnet. Lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd (barnetrygdloven) har bestemmelse om at hver av foreldrene kan få rett til 50 prosent av den barnetrygden hver av dem har rett til hvis de har skriftlig avtale om at barnet skal ha delt bosted. Departementet foreslår oppdateringer i barnetrygdloven og kontantstøtteloven som følge av forslaget om at delt bosted også skal kunne pålegges. Det vises til proposisjonens kapittel 5.

2 Bakgrunn

I St.meld. nr. 8 (2008-2009) *Om menn, mansroller og likestilling* skisserer regjeringen en langsiktig strategi for utvikling av foreldrepengordningen. Det framgår blant annet at regjeringen, for å oppnå mer likestilling mellom mødre og fedre i ar-

beidsliv og familieliv, ønsker å gi alle fedre med opptjent rett til foreldrepenger, rett til fedrekvote. Det understrekes at endringer i foreldrepengeordningen må vurderes i forbindelse med det årlige budsjettarbeidet. I Prop. 1 S (2009-2010) Barne- og likestillingsdepartementet ble det foreslått å gi flere fedre rett til fedrekvote ved å gi rett til fedrekvote også i tilfeller der mor har opptjent rett til foreldrepenger i en stillingsandel lavere enn halv stilling. Begrunnelsen for forslaget var at det at fedre tidlig tar ansvar for barneomsorg, er viktig for å etablere god kontakt mellom far og barn og gjøre fedre og mødres arbeidslivstilknytning mer lik. Det ble vist til at fedrekvoten har vist seg som et effektivt virkemiddel for å øke fedres bruk av foreldrepenger.

Stortinget sluttet seg under budsjettforhandlingene til forslaget om å gi fedre rett til fedrekvote også der mor har arbeidet mindre enn halv stilling i opptjeningstiden. I Innst. 14 S (2009-2010) uttalte komiteen blant annet:

«Komiteen ser positivt på endringene i foreldrepengeordningen som styrker fedres rett til å ta ut foreldrepenger og som gir fedre rett til fedrekvote i alle tilfeller der begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger.»

3 Om fedrekvoten

Fedrekvoten innebærer at en andel av stønadperioden for foreldrepenger er reservert for far. Fedrekvoten ble innført 1. april 1993 og var da på fire uker, jf. Ot.prp. nr. 13 (1992-1993). Med virkning for fødsler og omsorgsovertakelser fra og med 1. juli 2005 ble fedrekvoten utvidet med en uke til fem uker, jf. Ot.prp. nr. 98 (2004-2005), og til seks uker med virkning for fødsler og omsorgsovertakelser fra og med 1. juli 2006, jf. Ot.prp. nr. 70 (2005-2006). Med virkning for fødsler og omsorgsovertakelser fra og med 1. juli 2009 ble fedrekvoten utvidet med ytterligere fire uker, jf. Ot.prp. nr. 56 (2008-2009), og utgjør i dag ti uker av stønadperioden. Som hovedregel faller disse ukene bort dersom far ikke benytter dem. Fra 1. januar 2005 fikk far rett til lønnskompensasjon under fedrekvoten etter egen stillingsandel, jf. Ot.prp. nr. 7 (2004-2005).

Siktemålet med fedrekvoten er å få flere fedre til å ta aktivt del i omsorgen i barnets første leveår. Helt siden 1977 har fedre hatt mulighet til å ta ut en del av foreldrepengeperioden. Få benyttet seg av denne muligheten; bare 2-3 prosent av fedrene tok ut foreldrepenger på begynnelsen av 90-tallet.

Innføringen av fedrekvoten medførte en betydelig økning i fedres uttak av foreldrepenger, og andelen som benytter fedrekvoten har økt gradvis siden 1993. 91 prosent av fedrene som hadde rett til fedrekvote (inntil fire uker), benyttet seg av denne retten i 2005. Det er i dag langt flere fedre som tar ut foreldrepenger i seks uker enn det som var tilfellet da fedrekvoten var fire uker; dette viser at fedres uttak i stor grad følger lengden på fedrekvoten. Effekten av utvidelsen til ti uker vil først komme fram i statistikken for 2011.

Reglene om fedrekvote er regulert i § 14-12 i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven).

Rett til foreldrepenger opptjenes ved å være yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene (opptjeningstiden) før uttaket starter. Den pensjonsgivende inntekten på årsbasis må svare til minst halvparten av grunnbeløpet (pt. 72 881 kroner). Kvinner med lavt foreldrepengegrunnlag kan velge å frasi seg retten til løpende foreldrepenger og i stedet få utbetalt engangsstønad.

Stønadperioden for foreldrepenger er for fødsler fra og med 1. juli 2009 totalt 56 uker med redusert dagsats (80 prosent dekningsgrad) eller 46 uker med full dagsats (100 prosent dekningsgrad), jf. folketrygdloven § 14-9. Ved adopsjon er stønadperioden for omsorgsovertakelser fra og med 1. juli 2009 henholdsvis 53 og 43 uker, jf. folketrygdloven § 14-9. Det følger av folketrygdloven § 14-12 at ti av disse ukene er forbeholdt far.

Etter § 14-12 første ledd er det en forutsetning for rett til fedrekvote at både mor og far fyller vilkårene for rett til foreldrepenger. Fra 1. mars 2010 innføres trygdeytelsen *arbeidsavklaringspenger*. Arbeidsavklaringspenger skal erstatte rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad. I motsetning til disse ytelsene, vil arbeidsavklaringspenger gi opptjeningsrett til foreldrepenger. Dette innebærer at flere mødre og fedre opptjener rett til foreldrepenger, og at flere fedre får rett til fedrekvote.

Det er videre et vilkår for rett til fedrekvote at mors yrkesaktivitet i hennes opptjeningstid har svart til minst halv stilling. Fars rett til fedrekvote er altså knyttet til mors yrkesaktivitet før fødselen eller omsorgsovertakelsen.

Selv om mor ikke har opptjent rett til foreldrepenger, kan far ha rett til foreldrepenger på selvstendig grunnlag. I slike tilfeller er farens maksimale stønadperiode 37 uker eller 47 uker avhengig av valgt dekningsgrad. Ved uttak av foreldrepenger som ikke er fedrekvote, stilles det krav til

mors aktivitet under fars uttak, jf. § 14-13. Dette innebærer at mor må ut i arbeid, offentlig godkjent utdanning på heltid, offentlig godkjent utdanning og arbeid som i sum gir heltid, være for syk til å ta seg av barnet, være innlagt i helseinstitusjon, eller delta i introduksjons- eller kvalifiseringsprogram på heltid mens far tar ut foreldrepenger.

Når far har rett til fedrekvote, beregnes fars lønnskompensasjon under fedrekvoten ut fra hans inntekt etter reglene i folketrygdloven § 14-7 jf. kapittel 8.

Fedrekvoten kan som hovedregel ikke tas ut de første seks ukene etter fødselen, jf. § 14-10 første ledd. Denne begrensningen gjelder ikke ved adopsjon.

Etter § 14-12 andre ledd kan fedrekvoten tas ut samtidig med at mor tar ut graderte foreldrepenger med inntil 50 prosent. Under fedrekvoten kan foreldrene med andre ord ta ut inntil 150 prosent foreldrepenger til sammen.

Det følger av § 14-16 at fedrekvoten kan tas ut gradert. Fedrekvoten må altså ikke nødvendigvis tas ut som sammenhengende heltidspolisjon. En oppdeling av permisjonen forutsetter avtale med arbeidsgiver. For selvstendig næringsdrivende og frilansere må det foreligge en skriftlig utbetalingsavtale med Arbeids- og velferdsetaten. Fedrekvoten må være avviklet innen tre år etter fødselen eller omsorgsovertakelsen, jf. § 14-10 tredje ledd.

Hovedregelen etter folketrygdloven § 14-12 første ledd er at stønadsperioden blir tilsvarende kortere hvis far helt eller delvis lar være å ta ut fedrekvoten. Ukene kan bare overføres til mor hvis far på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet, eller er innlagt i helseinstitusjon, jf. § 14-12 tredje ledd. Hvis far ikke har opptjent rett til foreldrepenger, tilfaller hele foreldrepengeperioden mor, se § 14-12 første ledd. Det samme gjelder der foreldrene ikke bor sammen. Når foreldrene er enige om det, kan faren ta ut foreldrepenger også der foreldrene ikke bor sammen.

4 Departementets vurderinger og forslag

Departementet understreker at gode permisjonsordninger er viktig for at både mor og far skal kunne kombinere omsorg for små barn med yrkesaktivitet. Fedre og mødre har i dag sammenliknbare rettigheter. Det er likevel kvinner som

tar størst del av foreldrepermisjonen og som arbeider mest deltid når barna blir større. Det er behov for å støtte en utvikling der fars omsorgspotensiale utnyttes i større grad enn i dag. Fedres omsorgsdeltakelse i barnets første leveår er viktig for tidlig å etablere god kontakt mellom far og barn. Økt fedreuttak av foreldrepenger kan skape et godt grunnlag for foreldrenes omsorgsfordeling også når barna blir større. Økt deltakelse i barneomsorgen blant fedrene er en betingelse for økt yrkesaktivitet blant mødrene og for et mer likestilt foreldreskap. Å gi flere fedre rett til fedrekvote vil ventelig bidra til økt fedreuttak og kan gi holdningsmessig støtte til foreldre som ønsker en ytterligere fordeling av stønadsperioden.

Departementet foreslår, med henvisning til Stortingets budsjettbehandling, at folketrygdloven endres slik at fedre med opptjent rett til foreldrepenger får rett til fedrekvote også der mor har arbeidet mindre enn halv stilling i opptjeningstiden.

Forslaget innebærer at det vil foreligge rett til fedrekvote i alle tilfeller der begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger. En mor som har opptjent rett til foreldrepenger, men velger å få utbetalt engangsstønad utløser ikke rett til en stønadsperiode. I slike tilfeller vil det heller ikke foreligge rett til fedrekvote.

Endringen vil gi om lag 1500 flere fedre rett til fedrekvote. Departementet foreslår at endringen skal gjelde for fødsler og omsorgsovertakelser fra og med 1. juli 2010.

Forslaget medfører ingen andre endringer i reglene for fedrekvoten. Fedre som ikke har rett til fedrekvote fordi de ikke har opptjent rett til foreldrepenger, fordi mor ikke har opptjent rett til foreldrepenger eller fordi mor er alene om omsorgen for barnet, omfattes følgelig ikke av endringen.

Det vises til forslag til endringer i folketrygdloven § 14-12.

5 Endringer i kontantstøtteleven og barnetrygdloven

Etter barneloven § 36 første ledd kan foreldrene avtale at barnet skal bo fast hos begge, altså at barnet har delt bosted. Andre ledd fastsetter at dersom foreldrene er uenige om hvem av dem barnet skal bo fast hos, må retten avgjøre at barnet skal bo fast hos en av dem. I Prop. 14 L (2009-2010), jf. Ot.prp. nr. 104 (2008-2009) foreslår departementet å endre barneloven § 36. Ordlyden i

bestemmelsens første ledd er foreslått endret noe, uten at dette er ment å innebære realitetsendringer. Foreldrene kan altså fortsatt avtale at barnet skal bo fast hos en av dem eller hos begge. Hvis foreldrene bringer saken inn for retten, må retten som hovedregel avgjøre at barnet skal bo fast hos en av dem. I § 36 andre ledd har imidlertid departementet foreslått å innføre en snever unntaksadgang for domstolene til å avgjøre at barnet skal bo fast hos begge foreldrene. Etter forslaget i Prop. 14 L (2009-2010), jf. Ot.prp. nr. 104 (2008-2009) kan retten idømme delt bosted når det foreligger særlige grunner. Departementet uttaler i proposisjonen at det som et utgangspunkt vil være uaktuelt å idømme delt bosted for barn under syv år. Barnetrygdloven § 2 tredje ledd gir hver av foreldrene rett til 50 prosent av den barnetrygden hver av dem utløser rett til hvis de ikke bor sammen og skriftlig har avtalt delt bosted i samsvar med barneloven § 36 første ledd. Hver av foreldrene må sette fram krav om barnetrygd for at NAV skal kunne utbetale barnetrygd til begge. Foreldrene trenger ikke være enige om at barnetrygden skal deles; det er nok at begge setter fram krav. Dersom bare den ene har satt fram krav, utbetales hele stønaden til vedkommende, selv om barnet bor fast hos begge. Ettersom forslaget i Prop. 14 L (2009-2010) innebærer at delt bosted vil kunne forekomme etter rettsavgjørelse, og ikke bare etter avtale, må barnetrygdloven endres.

Kontantstøtteleven § 9 andre ledd har bestemmelse om utbetaling av kontantstøtten med en halvpart på hver ved skriftlig avtale om delt bosted. Foreldrene må være enige om deling av kontantstøtten. Dersom de ikke er enige, utbetales kontantstøtten i sin helhet til den av foreldrene som barnet står som fast bosatt hos i folkeregistret. Departementet antar at det ikke vil være aktuelt å idømme delt bosted for barn i kontantstøttealder, jf. Prop. 14 L (2009-2010) og at det dermed i utgangspunktet ikke er behov for en bestemmelse om deling av kontantstøtten ved avgjørelse fra retten om at barnet skal bo fast hos begge foreldrene. Dersom det likevel skulle oppstå et tilfelle der delt bosted blir idømt for et barn som mottar kontantstøtte, bør kontantstøtteleven åpne for delt utbetaling av kontantstøtten. Departementet foreslår derfor en endring i kontantstøtteleven.

6 Økonomiske og administrative konsekvenser

6.1 Endringene i folketrygdloven

De økonomiske konsekvensene av forslaget om å gi fedre rett til fedrekvote også der mors stillingsandel i opptjeningstiden har utgjort mindre enn halv stilling, er av Arbeids- og velferdsdirektoratet beregnet til mellom 40 og 75 mill. kroner per år. Merutgiftene i 2010 er anslått til 6,5 mill. kroner, som er bevilget over statsbudsjettet kap. 2530.

6.2 Endringene i kontantstøtteleven og barnetrygdloven

De foreslåtte endringene gir ikke stønadsmottakere utvidede rettigheter. Endringene er kun tilpasninger som følge av den snevre unntaksregelen som er foreslått i barneloven § 36 andre ledd. Endringene i barnetrygdloven og kontantstøtteleven vil dermed ikke ha økonomiske eller administrative konsekvenser.

7 Merknader til de enkelte paragrafene

7.1 Endringene i folketrygdloven

Til § 14-12

Bestemmelsen omhandler uttak av fedrekvote. Endringen innebærer at vilkåret om at morens yrkesaktivitet i opptjeningstiden må ha svart til minst halv stilling, tas ut. Som følge av dette omformuleres bestemmelsens første ledd noe. Konsekvensen av endringen vil være at når begge foreldrene bor sammen med barnet foreligger det rett til fedrekvote i alle tilfeller der mor mottar løpende foreldrepenger og far har opptjent rett til foreldrepenger.

7.2 Endringene i kontantstøtteleven og barnetrygdloven

Endringene er oppdateringer som følge av den foreslåtte endring i barneloven § 36 andre ledd om at retten, dersom det foreligger særlige grunner, kan avgjøre at barnet skal ha delt bosted. Endringene gir ikke nye rettigheter, men gir hjemmel for å utbetale barnetrygd og kontantstøtte til begge foreldrene i de tilfeller barnet har delt bosted, uavhengig av om dette følger av avtale eller rettsavgjørelse.

Kontantstøtteloven § 9 fastsetter at kontantstøtten kun kan deles hvis foreldrene er enige om en slik deling. Det må antas at foreldrene oftere vil ha vanskelig for å komme til enighet om deling av kontantstøtten der foreldrene er idømt delt bosted for barnet enn der de selv har kommet fram til enighet om en slik løsning. Der foreldrene ikke blir enige, må NAV utbetale kontantstøtten til den av foreldrene som barnet står som fast bosatt hos i folkeregisteret.

7.3 Ikrafttredelsesbestemmelsen

Departementet foreslår at endringene i folketrygdloven trer i kraft 1. juli 2010 og at endringene gjelder for tilfeller der fødselen eller omsorgsovertakelsen skjer tidligst denne datoen.

Departementet foreslår at endringene i barnetrygdloven og kontantstøtteloven skal tre i kraft

fra den tid Kongen bestemmer. Prop. 14 L (2009-2010) er til behandling i Stortinget. Det er her foreslått at lovendringene skal gjelde fra den tid Kongen bestemmer. Departementet legger opp til at endringene i barnetrygdloven og kontantstøtteloven trer i kraft fra samme tid som endringen i barneloven § 36.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i folketrygdloven, kontantstøtteloven og barnetrygdloven (rett til fedrekvote uavhengig av mors stillingsandel mv.).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

st a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i folketrygdloven, kontantstøtteloven og barnetrygdloven (rett til fedrekvote uavhengig av mors stillingsandel mv.) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i folketrygdloven, kontantstøtteloven og barnetrygdloven (rett til fedrekvote uavhengig av mors stillingsandel mv.)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd skal § 14-12 første ledd lyde:

Dersom *begge foreldre fyller vilkårene for rett til foreldrepenger*, er 50 stønadsdager (10 uker) av stønadsperioden forbeholdt faren (fedrekvote).

II

I lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre skal § 9 andre ledd lyde:

Hvis foreldrene ikke bor sammen og skriftlig har avtalt *at barnet skal bo fast hos begge eller det foreligger rettskraftig avgjørelse om at barnet skal bo fast hos begge*, jf. barneloven § 36, kan foreldrene få utbetalt kontantstøtte med en halvpart på hver dersom de er enige om en slik deling. Det er ikke adgang til deling av delvis kontantstøtte som utbetales i medhold av § 7 tredje ledd.

III

I lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd skal § 2 tredje ledd lyde:

Hvis foreldrene ikke bor sammen og skriftlig har avtalt *at barnet skal bo fast hos begge eller det foreligger rettskraftig avgjørelse om at barnet skal bo fast hos begge*, jf. barneloven § 36, kan hver av foreldrene få rett til 50 prosent barnetrygd, hvis de fremsetter krav om dette.

IV

Lovens del I trer i kraft 1. juli 2010. Endringene gjelder for tilfeller der fødselen eller omsorgsovertakelsen skjer 1. juli 2010 eller senere.

Lovens del II og III gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

